

Mimari Tasarruf ve Çevre

*Hamdi Ergül

*Alaplı Meslek Yüksekokulu, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Bülent Ecevit Üniversitesi, Türkiye

Özet

Hayatın devam etmesinde; insanların ve diğer canlıların kullandığı, vazgeçilmez olan maddelerin tüketiminde dikkatli davranma, gereği kadar kullanma, idareli tüketmeye tasarruf denir. Zamanda tassaruf, enerjide, üretimde ve tüketimde tasarruf belli başlı tasarruf alanlarıdır. Toplumda tasarruf denince ilk olarak; yemek ve kıyafet israfına bağlı tasarruf gelmektedir. Göz ardı edilen tasarruf alanlarından biri de mimari ve yapı sektörüdür. Her alanda tasarruf bilincinin oluşması mutlaka önemli ve sürdürülebilirlik için kaçınılmazdır.

Her alanda müşahade ettiğimiz israf, mimaride de vardır. İnsan doğasına aykırı tasarımlar, gereksiz alan kullanımı, sadece prestij ve başkasında olmayana sahip olma duygusu, işlevi önemsenmeyen mekanlar da mimaride israfın örneklerindendir. Mimari ve tasarımın en büyük sorununu teşkil eden sanat; ihtişam, gösteriş, prestij, gibi kavramları ön plana çıkaran tasarımları önermek yerine; saygı, tevazu, tasarruf, paylaşım, sürdürülebilirlik, insan için mimari ve tasarım kavramlarını geliştirmelidir.

Mekân kullanımında sadece uyumaya gittiğimiz odalarda yirmi dört saat odayı işgal eden eşyalar oluşturmakta, gündüz ve gece kullanımına uygun tasarımlar tercih etmek gerekir. Evin alanının daha verimli kullanılması, mimaride tasarrufa imkan sağlayacaktır. Mekân ve alan tasarrufu, daha geniş ev yerine; ihtiyaca göre tasarım yaklaşımını dikkate alarak, geri dönüşümü pahalı ve zararlı olan beton ve çelikten tasarruf yapmayı getirecektir. Konut üretiminde kullanılan çimento ve inşaat demiri; atmosfere salınan CO₂ emisyonu, toplam emisyonların %12 kadardır. Buna mekânın ısıtılması ve soğutulması da ilave edildiğinde, bu oran %70 seviyelerine gelmektedir. Dünya yıllık CO₂ salınımının 29.888.121.000 ton olduğu ve bunun her geçen gün arttığı bir gerçektir. Buna göre mimaride ihtiyaç esas alınırsa CO₂ salınımını azaltmak, bu alanlarda tasarrufla mümkün olabilir.

Anahtar Kelimeler: Mimari, Tasarım, Tasarruf, İnsan, Sürdürülebilirlik.

Architectural Conservation and Environment

*Hamdi Ergül

*Alapli Vocational School, Department of Architecture and Urban Planning, Bulent Ecevit University, Turkey

Abstract

Conservation is consuming substances cautiously, sufficiently and carefully that are indispensable for human beings and other living creatures in order to sustain life. The main fields of conservation are time, energy, production and consumption. When it comes to conservation in society, the first thing that comes to mind is the conservation that is related to wastage of food and clothes. Architecture and building sector is one of the fields that conservation is neglected. Raising awareness about conservation is certainly important for every field and inevitable for sustainability.

Wastage that can be observed in every other field also applies for architecture. The examples of wastage in architecture are; designs against human nature, unnecessary usage of space, prestige and being in possession of something no one has, also architectural wastage of spaces that functionality is unheeded. Instead of suggesting design concepts that bring front art, glory, magnificence and prestige, for humanity architectural and designing concepts that emphasize on respect, modesty, conservation, communion and sustainability should be improved.

Spaces that only serve us to sleep are filled with furniture's that occupy rooms for twenty-four hours. Designs that are suitable for the usage by day and by night should be preferred. Efficient usage of space in houses will provide the opportunity for conservation in architecture. Instead of building bigger houses, considering space and field conservation, designing for necessities will improve conservation in the usage of expensive and harmful materials for recycling such as pavement and steel. The cement and the structural iron usage in dwelling production is the %12 of the total emission of the CO₂ emission released into atmosphere. When heating and cooling of the spaces is included, the rate rises to %70. It is certain that the total amount of annual CO₂ emission of the world is 29.888.121.000 tons and it keeps on rising. In architecture if the necessities are considered, it is possible to decrease the CO₂ emission by conservation.

Keywords: Architecture, Design, Conservation, Human, Sustainability.

1. Tasarruf Kavramı

Tasarruf Türk Dil Kurumu'na göre "Bir şeyi istediği gibi kullanma yetkisi, kullanım" anlamı taşırken, ekonomi literatüründe "tutum, para biriktirme ve artırımı [1] anlamlarında kullanılmaktadır. Halk dilinde bireylerin belli bir varlığı istedikleri gibi kullanma yetkisi tasarruf diye algılanırken; ekonomik anlamda tasarruf, harcanabilecek gelir üzerinden harcama yapmayıp ilerleyen dönemlerde gerek yatırım gerekse de tüketim amaçlı kullanmak üzere biriktirme anlamına gelmektedir. Günlük yaşamda maalesef dilediği gibi harcama, sarf etme yani israf etme anlamında kullanılmaktadır.

*Address: Alapli Vocational School, Department of Architecture and Urban Planning, Bulent Ecevit University, Zonguldak Turkey, E-mail adres: hamdiergul@hotmail.com, Telefon: +903723782005 Fax: +903723782205

Tasarruf anlayışımızı sadece kendi ekonomimiz açısından değil, çevre açısından da geliştirmeliyiz. İsrâf, İslam ahlakının yordığı, tasarruf da övdüğü, teşvik ettiğı bir davranıştır. Bunlar İslam çevre etiğinin de her zaman ve her yerde uyulması gereken en geçerli kurallarındandır. “*Onlar, sarfettikleri zaman ne israf ederler ne de cimrilik, ikisi arasında orta bir yol tutarlar.*” (Furkan 25/67).

2. İhtiyaç ve İsrâf

Tüketme üzere kurgulanmış bir dünyada yaşamaktayız. Bireylerin, kimliklerini nesneler aracılığıyla bulmaya çalışmaları, tüketim toplumunun devam etmesini sağlar. Ancak bu, nafile bir çabadır. Çünkü nefsimizin tatmin olması geçicidir. Yenisini gördüğünde tekrar onu da ister, sürekli daha fazlasını arar, sürekli satın almaya devam eder, sürekli tüketir. Bu döngüyü kırmak için çok şeye sahip olmayı değil, az şeye ihtiyaç duyarak yaşamayı öğrenmemiz gerekir.

İslam, bir takım zararları sebebiyle israfı yasaklamıştır. “*Ey Âdemoğulları! Her mescide gidişinizde güzel giysilerinizi giyin ve yiyin, için, fakat israf etmeyin, Çünkü Allah israf edenleri sevmez.*” (A’raf, 7/31) İsrâf, makul ve kabul edilen ölçüleri aşarak haddinden fazla harcama alışkanlığıdır. İsrâf kavramı, tabi çevre ve onun kaynaklarını aşırı kullanmak suretiyle gereksiz yere tüketmektir. İsrâf edilerek kaynaklar tüketilmiş ve her türlü kaynaktan israf etmeksizin yararlanma hakları olan gelecek nesillerin haklarına tecavüz edilmiş olur. Peygamber efendimiz “*İhtiyaç fazlası her bina, sahibinin üzerinde bir vebaldır.*” diye buyurmuştur [2]. Fakat ihtiyaç hâsıl olduğunda ilavelerin yapılmasına müsaade edilmiştir. Hâlid b. Velid, evinin darlığından şikâyet edince, Hz. Peygamber (sav), onun evini göğе doğru yükseltmesine izin vermiştir [3]

3. Tüketim ve Mimari

Elbette ki yüzeysel kimliklerimizin varlığını sürdürdüğü bu fiziksel boyutta nesneler gereklidir ve yaşamımızın kaçınılmaz parçalarıdır. Eve, giysiye, mobilyaya, aletlere, ulaşım araçlarına ihtiyaç duyarız. Güzellikleri veya öz nitelikleri açısından değer verdiğimiz şeyler de olabilir. Nesneler dünyasını aşılamak yerine, ihtiyaçlara göre sorgulayıcı davranmamız gerekir [4].

Mimarlık insanlığın en ivedi gereksinimlerinden biridir; çünkü konut ve barınma her zaman zorunlu bir ihtiyaçtır. İnsanın tasarladığı ilk ihtiyaçtır. Konut - insan ilişkisi önemi kavranmadıkça doğal yaşam, doğal beslenmenin çözümü de zor görünüyor. Dünya kaynaklarının hızla tükenmesi ve çevre kirliliğine sebep olan insanların, bitmez ihtiyaçlarına karşı, doyumsuz tüketme isteğidir. Yapı sektörü de bu sorunların ana kalemlerindendir. Mimarlar ve tasarımcılar, çevreyi kirlletmeyen, sürdürülebilir yapı malzemelerini tasarımlarında kullanmalıdır. Oluşturulacak şehirlerin mimarisinde; lüks, konfor, gereksiz alan kullanımı yerine, ihtiyaçlar hedef alınarak tasarımlar geliştirilmeli. Mimaride tasarruf aşağıdaki alanlarda yapılmalı;

- Malzeme tasarrufu,
- Mekân tasarrufu,
- Alan tasarrufu,

- Enerji Tasarufu,

3.1. Malzeme tasarrufu

Teknolojinin gelişmesi yapı malzemesi pazarında olumlu etkiler yaratırken, çevre sorunlarının ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Bu malzemeler üretim, kullanım ve yaşam döngülerinin her aşamasında çevre üzerinde bir etki bırakır. Bu durumda malzeme üretimi, seçim ve kullanımda, gelecek nesillere yaşanabilir çevreler bırakmak için çevre kirlenmesini önleyecek tedbirlerin alınması kaçınılmazdır.

Tasarladığımız yapılara bu açıdan yaklaşacak olursak, öncelememiz, çözümlememiz gereken iki temel etkenle karşılaşmaktayız. Birincisi, yapı bulunduğu topografyanın ekolojik yapısı içerisinde bir yer alabilmelidir. Çevresine yabancı bir nesne değil, yerine ait olmalıdır. Yerinin malzemesi ne ise onunla oluşup, ömrünü tamamladığında aynı yerde toprağa dönebilmeli ve bir çöp olmamalıdır. İkincisi de yapı biyolojisi açısından yapı, içinde barındırdığı insanın sağlığına olumsuz etki etmemelidir [5].

Yapılarda dayanıklılık ve diğer performanslarından ödün vermemek koşulu ile düşük enerjili malzemelerin tercih edilmesi çevresel bir yaklaşımdır. Yapı malzemesinin enerji etkin olabilmesi için kendi yaşam döngüsünü oluşturan her aşamada, enerjiyi az ve verimli kullanması gerekmektedir. Hammaddesinin doğadan elde edilişinden başlayıp, üretilmesi, taşınması, kullanılması ve yok edildikleri aşamaya kadar geçen süreçte, enerjiyi etkin kullanan yapı malzemelerinin tercih edilmesi, yapılarda enerji verimliliğini artırmaktadır [6].

İstanbul Gebze’de Yeşil Bina örneklerinden biri olan Siemens binasında inşaat atıklarının yüzde 75’i değerlendirilmiştir. Betonda bulunan uçucu kül, geri dönüştürülmüş demirden yapılan her türlü çelik malzeme, geri dönüştürülmüş ahşaptan üretilen yükseltilmiş malzeme kullanımı tercih edilmiştir. Böylece, toplam inşaat malzemelerinin yüzde 35’inde geri dönüştürülmüş malzemelerden yapılan ürünler kullanılmıştır [7].

Her şey Tükense toprak var. Toprağın kullanımı: Toprak, mimarının kendisi kadar eski ve tarım kadar uzun bir süredir insan kültürünün bir parçası olan doğal bir kaynaktır. Ancak, bu kıymetli geleneğe rağmen toprak mimarisi 21. yüzyılda güvensiz ve sağlıksız damgasını yemiş ve neredeyse tamamen “yoksullar için çamur kulübeler” olarak nitelenmiştir. Geçen birkaç on yılda yapılan bilimsel, mühendislik ve mimari çalışmalar toprak ile daha iyi performans sergileyen yeni ve modern yapılar inşa edilebileceğini göstermiştir [8].

3.2. Mekân tasarrufu

Yemek ve ekmek israfına karşılık insanların gösterdiği hassasiyeti mimarideki mekân israfına da göstermeliyiz. Hepimizin evi aynı, bu kadar çeşitli yaşam tarzına göre aynı tipleşmek modern mimarinin eseridir. Evlerin tasarımı Chicago, Hicaz, Paris, vs., dünyanın her yerinde aynı olması mimaride tasarımın insan merkezli olmasından çok, rant merkezli oluşunu göstermektedir.

Sitelerin ve konutların tasarımında pazarlama ve satış kaygılarını ön plana almak yerine; kullanıcının ihtiyaçları esas alınmalı çocuk ve yaşlılar unutulmamalı. Evlerimiz barınma ve mesken olmaktan çok, prestij ve üstünlük hissi uyandırıyor. İnsanı ezen dekorasyonlar lüks, ihtişam, prestij, farklılık adına yapılmakta. Aslında bize ait olan kavramlara göre misafirperver, saygı, tevazu, paylaşım hislerini uyandıran “*insan için mimari tasarımlar*” üzerinde durulmalı.

Mekân, zevkin ve anlayışın sahnesidir. Bir konut yöreye, iklime, kültüre uygun olmalı. Isı yalıtımı, oda sayısı, yükseklik, ulaşılabilirlik özellikleri ihtiyaca cevap vermeli. Mimaride mekân tüketimi bilinçsizce yapılmakta, bu da dünya kaynakları israfına neden olmaktadır. Halen yaşadığımız konutlarda mekân israfına yatak odalarını örnek verebiliriz. Yirmi dört saatlik yaşam süremizin sadece 6-8 saatini geçirdiğimiz yatak odalarını büyük yataklarla sabitlemiş durumdayız. İnsan aklını ve tasarrufu esas aldığımızda asıl olan yirmi dört saatin 6-8 saatine göre değil kalan 18 saate göre tasarlamamız gerekir. Eğer çocuk odaları ve yatak odalarını gündüz ve gece kullanımına göre tasarlırsak bu da beraberinde daha geniş ev yerine daha kullanışlı ev ihtiyacını getirecektir. Geniş ev yerine tasarımı kullanışlı, gece ve gündüz kullanımı esas alındığında; toplam dünya çevre etkilerinin büyük kısmına etkileyen yapı sektörü haliyle az enerji tüketimi beraberinde daha az malzeme tüketimini getirecektir.

3.3. Alan tasarrufu

Alan tasarrufu, ilk olarak arsa seçimi ve proje aşamasında başlar. Kullanılacak arsanın büyüklüğü, çevresine göre konumu, komşularının güneşini, rüzgârını engelleme durumu, mekânların birbirine göre yakınlıklarını tasarlarken komşuları rahatsız etmeyecek asgari mesafenin korunması gibi durumlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Proje aşamasında ise kişiye ve ihtiyaca göre tasarım yapıldığı takdirde alan tasarrufu sağlanmış olur. Mekânda oturacak kişi sayısı, bireylerin ihtiyaçları, kullanım amaçları dikkate alınmalıdır. Eskiden bir mimar, tasarlanacak mekânın sahipleriyle bir müddet vakit geçirir; ailenin alışkanlık ve ihtiyaçlarını tespit eder, tasarımını da bu hususları dikkate alarak yapardı. Günümüz mimarisinde tek tiplilik ve standart söz konusu. Kullanılmayan eşyalarla dolu, misafir için kapısı kapalı tutulan evin en büyük odası olan salonda yaşayamayan insan, televizyonun başköşede olduğu küçük bir oturma odasına hapsolmuş durumdadır. Evin en büyük kullanım alanını salondan sonra, sadece 8 saatlik gece kullanımı – uyku için kullanılan yatak odası oluşturmaktadır. Çocuklar için ayrılan ve yine yalnızca uyku için ayrılan ve yatakla kapatılan en küçük oda olan çocuk odasıdır. Giysi dolabı ve araya sıkıştırılan bir çalışma masası mevcuttur. İşlevsel olmayan, sadece prestij kaygısı taşıyan mekanlara sıkışmış durumdayız.

3.3. Enerji tasarrufu

İnşaat sektörünün uygulamada doğal, sürdürülebilir, geri dönüşümlü malzemeler tercih etmesi kaçınılmazdır. Çevre ve ahşap yapı ilişkisinde, ülkelerin CO2 emisyonlarını düşürmek için imzaladıkları “Kyoto Protokolü” ve bu protokolle azaltılmaya çalışılan emisyon miktarı %2 düzeyindedir. Çimento ve inşaat demiri üretiminde salınan CO2 emisyonu, toplam emisyonların

%12 kadardır. Bu üretime harcanan enerji ve bu üretimden kaynaklanan emisyon miktarı ele alındığında ahşap yapının önemi anlaşılmaktadır. Dünya yıllık CO₂ salınımının 29.888.121.000 ton olduğu ve bunun her geçen gün arttığı bir gerçektir. Yapı endüstrisinde ahşap kullanılması ile birlikte 483.000.000 ton daha az CO₂ salınacağı Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi tarafından 2011 yılında rapor edilmiştir.

Doğal çevredeki enerji kaynaklarından kullanabildiğimiz ölçüde faydalanmalıyız. Arsa seçiminde, mekânın, mekânın güneş almasını engelleyecek unsurlar göz önünde bulundurulmalı, çevrenin imar planları incelenmeli. Tasarım aşamasında; pencereler, odalar ve mekânın konumu, güneşten faydalanmayı maksimum düzeyde sağlamalıdır. Meskenin kuzeyine iğne yapraklı ağaçlar dikilmeli ki, kışın soğuğu ve rüzgârı engellesin. Güneye ise büyük yapraklı ağaçlar konulmalıdır ki yazın sıcağı engellesin ve serinlik sağlasın. Yazın serin olan kuzeye bakan odalarda oturulmalı, kışın ise sıcak olan ve güneş alan mekânlarda oturulursa ciddi enerji tasarrufu yapılmış olur.

Avrupa'da sıkça rastladığımız, artık ülkemizde de yaygınlaşan hobi bahçeleriyle toprağa dokunmaya çalışan azımsanmayacak bir kitle mevcut. Doğadan ve doğallıktan uzaklaştıkça ve de kent yaşamının yorucu ve hızlı temposundan sıkılan birey, yine özüne dönmek istemektedir. Fiziksel yorgunluk ve psikolojik sorunlarından bu yöntemle kurtulmaya çalışmaktadır. Yine yağmur suları biriktirilerek bahçe sulanabilir, araba yıkanabilir hatta belki arıtılıp günlük kullanılabilir. Doğanın insanlara sunduğu imkânları araştırıp, yeni yöntemler bulmalıyız.

4. Çevre ve Mimari

Yapı sektörü doğadan elde edilen hammaddenin % 50'sini, küresel enerjinin %40'ını ve suyun % 16'sını tüketirken, oluşan atıklarında % 50'sinden sorumludur [8]. Bir yapının yaşam döngüsü boyunca oluşturduğu çevresel etkilerin yaklaşık %'10-20 yapı malzemelerinden kaynaklanmaktadır [9].

Yapay çevre oluştururken, doğal çevrenin de sürdürülebilirliğini sağlamak için binaların yaşam döngüsünde neden olacağı sorunlar önceden bilinmeli, yer seçimi ve tasarım aşamasında gerekli önlemler alınmalıdır. Yapay çevrenin oluşturduğu olumsuz etkiler sonucunda doğal çevredeki çeşitlilik azalmakta, bazı canlı türleri yok olmaktadır. İnsanoğlunun duyarsız ve yıkıcı faaliyetleri sonucunda her yıl 50.000 canlı türü yok olmaktadır [10]. Yeryüzünde canlılarını ve faaliyetlerini sürdürebilmesi doğal malzeme kaynaklarının sürekliliğine bağlıdır.

Sürdürülebilir yapı malzemeleri yapılara değer katmaktadır. Bu tür malzemelerin seçim sürecinde kalite, performans, estetik ve maliyet gibi kriterlerin yanısıra sürdürülebilirlik kriterlerinin karşılanabilirliği de dikkate alınmalıdır. Sürdürülebilir yapı malzemesi seçiminde, malzeme veya ürünün çevresel etkilerinin neler olduğu, bu malzeme kullanımından doğacak sonuçların ekolojik sistemleri nasıl etkileyeceği ve bu etkilerin nasıl engelleneceği dikkatle ele alınmalıdır [11].

- Malzemelerin sürdürülebilirlik açısından kalitesini belirleyen faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir [12]:
- Malzemeyi üretmek için gerekli enerji miktarı,

- Malzeme üretiminden kaynaklanan CO₂ emisyonu,
- Hammadde elde etme sırasında oluşan çevresel etkiler,
- Malzemenin içerdiği toksik madde miktarı,
- Malzemenin yapım yerine ulaştırılması için gereken enerji miktarı,
- Malzemenin yararlı ömrü tamamlanıncaya kadar oluşturduğu kirlilik.

Çevresel etkilerin azaltılması açısından en çok tercih edilen yapı malzemeleri aşağıdaki özelliklere sahiptir [13]:

- Kaynakları etkin kullanırlar;
- Atıklardan elde edilen geri dönüşümlü bileşenler içerirler,
- Kullanımları, montajları ve sökülmeleri kol aydır,
- Geri dönüştürülebilirler.
- Yapımda çalışan kişiler ve kullanıcıların sağlığını korurlar;
- Kimyasal emisyonları çok düşüktür veya hiç yoktur, böylece iç mekân hava kalitesini olumsuz yönde etkilemezler,
- Yüksek miktarda toksik bileşen içermezler,
- Dayanıkladırlar ve az bakım-onarım gerektirirler.
- Ekolojik çevre ve toplum için yararlıdırlar;
- Ozon tabakasına zarar veren gaz emisyonları yoktur,
- Yenilenebilir kaynaklardan elde edilir,
- Yerel kaynaklardan ve üreticilerden elde edilir,
- Gömülü enerji değeri düşüktür,
- Faydalı ömrünü tamamladıktan sonra doğada çözünebilir.

5. İnsan ve Mimari

Varlığın bütünlüğü ve insanın yüceliği göz önünde tutularak dünyanın düzenlenmesi ve imarı gerekirken, günümüzde, insanın bilinçlenmesi ve insan olarak güzel bir dünyada yaşaması amaç olmaktan çıkmış ve insan, teknolojinin, idari ve malî güçlerin hakir aleti, hizmetkârı haline getirilmiştir. Çağın bu yanılgısı mimariye yansımış; teknolojiye, ekonomik çıkarlara öncelik veren, insanı küçülten, ezen, dramatik çelişkiler içinde insanın bilincini, seçme ve karar verme hak ve yeteneklerini kısıtlayan biçimler, dev ölçüler ve gayri insanî bir dünya doğmuştur, ister zengin, ister fakir bütün ülkeler bu şartların içine yuvarlanmıştır [14]. Bugün modern mimarlık akımının, insanın yaşadığı çevreyi ve konutu bayağılaştıran dev bir sisteme dönüştüğü söylenmektedir.

Küreselleşen dünyada mimari de tek tip olmuştur. İnsan ihtiyaçları, iklim, yaşam tarzı, gelenekler, gelecek kuşaklara aktarılacak kültür mirası ve maliyet göz önüne alınmamıştır. Tek tip eşyalar, tek tip insan ve tüketim endeksli bir dünya oluşturulmuştur. İnsan, doğa ve çevrenin bir parçasıdır. Bütünden ayrılan, koparılan unsurlar asla kendi gibi olamaz, eksik kalır. Çevreden kopmadan; dünyaya verdiğimiz zararı telafi ederek; kalanı da koruyarak, çevreyle uyumlu yaşamalıyız.

Modern yaşam tarzını benimsedikçe ve teknolojik gelişmeler arttıkça insanın değeri önemini yitirmiştir. Bir tasarım yaparken en önemli hedef kitle insandır. Bireyin ihtiyaçları, kullanılacak mekânın işlevselliği insan sağlığını ve konforunu koruması önemlidir. Daha sonra güzelleştirilmeli. Estetik kaygı işlevselliğin önüne geçmemelidir. Halbuki günümüzde tasarımdaki öne önemli madde “tek olması – farklı olması”dır. Estetik kaygı taşıyan bir sanat dalı olan mimari, insanı hedef alan bir anlayışa dönmelidir. İnsanı doğadan, doğal yaşamdan, kültürden uzaklaştıran, yalnızlaştıran, mekanikleştiren, üretkenliği azaltan, psikolojik sorunları artıran fiziksel sağlığı bozan bir unsur oluşturur.

Doğal dünyaya karşı egemenlik kurma anlayışımızdan vazgeçmeli, doğayla uyum içinde yaşamalıyız. Hırs ve heveslerimiz, daha fazlasını isteme arzumuz, doğal kaynaklarımızı tüketiyor. İnsan için, ihtiyacı karşılayan mimari, işlevsel mimari, çevreye duyarlı mimariye odaklanmalıyız.

6. Sonuç

İslam sadece ibadet ve dini ritüellerden ibaret değil, hayata dair tüm alanları da kapsar. Bu açıdan bakıldığında mimari ve mekân konusu da İslam’ın ilgi alanına girer. Çünkü mekân, insanın zevkinin ve hayat görüşünün yansımasıdır. İslam, insana ait beşeri zaafıların mimariye biçim vermesine izin vermez.

Modern mimari ile birlikte hayatımıza giren yüksek binalar, apartmanlar ve gökdelenler; bireyleri hırs ve rekabete sürükleyerek israfa sebep olur. Daha çok kazanç elde etmek, daha çok tüketmek maksadıyla yapılan bu gereksiz harcamalar, dünyanın sonunu getirecek büyüklükte çevre sorunlarına da yol açmaktadır.

Mimarlar ve tasarımcılar, çevreyi kirletmeyen, sürdürülebilir yapı malzemelerini tasarımlarında kullanmalıdır. Mekân kullanımında sadece uyumaya gittiğimiz odalarda yirmi dört saat odayı işgal eden eşyalar oluşturmakta, gündüz ve gece kullanımına uygun tasarımlar tercih etmek gerekir. Evin alanının daha verimli kullanılması, mimaride tasarrufa imkan sağlayacaktır.

Yaşadığımız mekânların tasarımı ihtiyaca göre tasarlanmalı, kullanılacak yapı elemanları 18. yüzyılın ortalarından bugüne kadar artan etkileri ile tarihte hiç olmadığı kadar doğa tahrip edilmektedir. Bu tahribatın oluşumunda, yapı üretimi önemli bir paya sahiptir. Yapı üretimini şekillendiren, strüktür, biçim ve mekân tasarımı sıralamasında görünmeyen aktör aslında “Malzeme”dir. Bugün gittikçe artan çevresel problemlerin oluşumunda malzeme payına düşen yüzdeyi azaltabilmek amacıyla üretici, tasarımcı, kullanıcı ve devlet olarak çeşitli kararların alınması ve hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bunlar;

- Ulusal olarak yapı üretimindeki tüm konuları esas alan Yeşil Bina değerlendirme sistemi geliştirilmelidir. İklim koşulları ve kaynaklara uygun şekilde malzeme seçim ve kullanım esasları da belirlenmelidir.
- İnşaatların başlangıç aşamasından bitim aşamasına kadar geçen süreçte oluşan atıkların aynı ya da farklı binalarda kaynak olarak kullanılması sağlanmalıdır.

- Mekân tasarımında; mimariyi ve tasarımı çevre – israf çerçevesinde inceleyen etik kuruları oluşturulmalı bu kurullardan onay alınmalı.
- Fonksiyon, yapım sistemi, biçimi ne olursa olsun her yapının kullanım ömrünü tamamladıktan sonra başka bir yapının üretiminde kaynak oluşturacak şekilde tasarlanması, malzeme üretimini azaltarak enerji kullanımında verimliliği artıracaktır.
- Sadece tasarımcıların ya da malzeme üreticilerinin değil, toplumun bilinçlendirilmesi ve ulusal, hatta uluslararası boyutta yaptırımlar olabilmesi için devlet politikalarının yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Mimarideki israf beraberinde de tabiat kaynaklarının israfına neden olacaktır. Bu nedenle mimarideki israfı önleyecek projelerin desteklenmesi şarttır. Çünkü israf, tüm insanların adil ve dengeli bir tarzda Cenabı Hakkın yarattığı dünya nimetlerini paylaşarak huzur dolu bir dünyada yaşamalarını engeller. “Dünya güzel ve yeşildir, şüphesiz şanı yüce olan Allah, sizi onda kendisinin halifesi kılmıştır [15].” Küresel insanlık ailesinin bir ferdi olarak bizler; mahlûkatın parçasını teşkil eden doğaya saygılı, adaletli davranmalıyız. İnsanların yeryüzünde duyarsız davranışlarının oluşturduğu olumsuz tesirler konusunda gerçek bir halife gibi muamele etmeliyiz. Unutmayalım ki, her şeyin Allah ile bitirilişi mevcuttur.

Kaynakça:

Reference to a journal publication:

- [1] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.53f1f011275017.83045641
- [2] Ebû Dâvud, Edeb 156,157
- [3] İbn Şebbe, Ebû Zeyd Ömer b. en-Numeyrî el-Basrî, *Tarihu'l-Medîneti'l-Münevvere, (Ahbâru'l-Medîneti'l-Münevvere)*, (Thk.: Fehîm Muhammed Şeltut), Beyrut, 1990, I, 244.
- [4] Tolle E. Var olmanın gücü. İstanbul: Koridor; 1979, s.48.
- [5] Kafesçioğlu R, Akman A. İnsan Sağlığı - Yapı-Malzeme İlişkisi, Mimarlıkta Malzeme Dergisi, 2011;18:6.
- [6] Esin T. Sürdürülebilir Yapılaşma için Uygun Malzeme Seçimi, Yapı Dergisi, 2006;291:83–86.
- [7] www.lafargenorthamerica.com/wps/portal/na/en/5_3_1-Hypergreen
- [8] King B. Toprak Mimarisinin Yeniden Doğuşu, Kil Kökenli Taze ve Güncellenmiş Bir Bakış. Mimarlıkta Malzeme Dergisi, 2010;17-5.
- [9] Edwards S, Bennett P. Construction Products and Life – Cycle Thinking. UNEP Industry and Environment, 2003, s.57-65.
- [10] RWE AG Headquarters, Essen, World Architecture, 1997, s.100-103.
- [11] Kibert CJ, Sendzimir J. Guy GB. Construction Ecology: Nature as a Basis for Green Buildings. London; 2002.
- [12] Roaf S, Thomas S, Fuentes M. Ecohouse 2: A Design Guide, Architectural Press. London: Elsevier Science & Technology Books; 2003.
- [13] HPBG. High Performance Building Guidelines, Department of Design and Construction, New York; 1999.
- [14] Cansever T. İslam’da Şehir ve Mimari. İstanbul: Timaş yayınları; 2012, s.92.

[15] Muslim, Kitâbu'z-Zikr, 99; Tirmizî, Fiten, 26; İbn Mâce, Fiten, 19; İbn Hanbel, el-Musned, VI, 364.